

Monika Gromadzka

IRLANDZKI FESTIWAL BEALTAINÉ JAKO PRZYKŁAD WSPIERANIA TWÓRCZEJ AKTYWNOŚCI OSÓB STARSZYCH

Problematyka starzejącego się społeczeństwa często jest poruszana zarówno w literaturze naukowej, jak i w publicystycznej. Problem marginalizacji, a nawet wykluczenia społecznego osób w podeszłym wieku, doczekał się także wielu opracowań. Nie te kwestie jednak będą głównym tematem mojego artykułu. W swojej pracy chciałabym opisać pewne ogólnonarodowe wydarzenie społeczno-kulturalne, jakim jest irlandzki Festiwal Bealtaine. Mój artykuł nie traktuje więc w żadnym wypadku o całościowych działaniach na rzecz promocji i podtrzymania aktywności społeczno-kulturalnej osób starszych. Ten tekst o charakterze informacyjnym ma przybliżyć polskiemu czytelnikowi pewne unikalne rozwiązania wspierania twórczej aktywności kulturalnej osób starszych stosowane w Irlandii.

Nie jest odkrywcze stwierdzenie, że społeczeństwo europejskie się starzeje. Według danych za 2004 rok ponad 16,5% społeczeństwa Unii Europejskiej, to osoby w wieku powyżej 65 lat. Szacuje się, że w tym momencie na świecie jest około 500 mln osób starszych. W roku 2020 liczba ta ma wzrosnąć do 1 miliarda¹. Starzenie się całego społeczeństwa ma różne wymiary i konsekwencje, szeroko opisywane już w publikacjach ekonomicznych, socjologicznych, psychologicznych, pedagogicznych itp. Można jednak zaobserwować, że proces ten ma konsekwencje nie tylko dla całego społeczeństwa, ale także dla rozwoju jednostki. Każdy człowiek bowiem sam będzie musiał zmierzyć się z nowymi wyzwaniami, jakie stawiają przed nimi wciąż zmieniające się realia społeczne. Abstrahując od problemów zdrowotnych i materialnych, pewne kłopoty nastrożać może coraz większa ilość wolnego czasu.

¹ Z. Woźniak-Hasik, *Trendy demograficzne dotyczące wieku w UE. Materiały szkoleniowe*, Warszawa 2007, s. 2 i n.

Nadal w wielu krajach, w tym także w Polsce, nie ma kompleksowych działań na rzecz poprawy sytuacji życiowej osób w podeszłym wieku. Nie chodzi tu oczywiście tylko i wyłącznie o polepszenie sytuacji materialnej przez zwiększenie nakładów finansowych na renty i emerytury. Brak pieniędzy jest co prawda ogromną bolączką osób starszych, moim zdaniem jeszcze większym problemem jest jednak marginalizacja społeczna tej grupy wiekowej. W dobie Internetu, chirurgii plastycznej i kultu ciała bycie osobą starszą jest po prostu *passé*. Osoby wchodzące w okres późnej dorosłości często czują obawę przed odrzuceniem i odsunięciem. Mimo, że w kraju powstają coraz to nowe Uniwersytety Trzeciego Wieku i inne mniejsze projekty propagujące różne formy aktywności osób starszych, to nadal działania te skierowane są do wybranych grup (przede wszystkim do mieszkańców z większych miast).

Starzejące się społeczeństwo zaczyna być także problemem w Republice Irlandii, gdzie osoby w wieku powyżej 65 lat stanowią 11,04% całego społeczeństwa. Zakłada się jednak, że około roku 2016 ludzie w tym wieku będą stanowić już 14%, a w 2036 roku liczba osób starszych ma zwiększyć się do 22% ogółu społeczeństwa².

Tabela 1

Struktura społeczeństwa irlandzkiego według wieku³.

Grupa wiekowa	liczba osób	procentowo
0-14	864.449	20.39 %
15-24	632.732	14.92 %
25-44	1,345.873	31.74 %
45-64	928.868	21.91 %
65 i więcej	467.926	11.04 %
łącznie	4.239.848	100%

W obliczu tych danych demograficznych jasne stało się, że problemem starzejącego się społeczeństwa trzeba zająć się w sposób kompleksowy. Zarówno zwiększając nakłady finansowe trafiające bezpośrednio do osób starszych (renty i emerytury), ale także poprzez uruchomienie dodatkowych środków na polepszenie jakości życia społeczno-kulturalnego osób w okresie późnej dorosłości. W ten też sposób w 1996 roku zainicjowano pionierski projekt pod nazwą Bealtaine.

² E. Murphy, *Older People & Ageing Issues In Irish Newspapers. A Preliminary Analysis*, Dublin 2004, s. 8.

³ Dane na 2006 rok, pobrane ze strony Irlandzkiego Centralnego Urzędu Statystycznego: <http://www.cso.ie/> [stan z dnia 20.08.2008].

Bealtaine – ogólne założenia Festiwalu

Festiwal Bealtaine jest odbywającym się corocznie wydarzeniem społeczno-kulturalnym promującym różne formy aktywności osób starszych. Jest zjawiskiem ogólnonarodowym – odbywa się nie tylko w dużych miastach, ale także w małych miejscowościach i na wsiach na terenie całego kraju. Nazwa tego trwającego cały miesiąc Festiwalu pochodzi od staroceltyckiego święta czczącego nadejście wiosny. Dzisiejsze Bealtaine jest świętem osób w okresie późnej dorosłości. Ma pokazać wszystkim ludziom starszym i młodszym, że nigdy nie jest się za starym na działalność twórczą. Nigdy nie ma się za dużo lat, aby rozpocząć kurs internetowy, podjąć się nauki tańca bądź uczestniczyć w warsztatach rzeźbiarskich. Osoby biorące czynny udział w Bealtaine pokazują, że czas późnej dorosłości też może być okresem rozwoju i wzrostu kreatywności. Okres przejścia na emeryturę nie musi być katastrofą. Większa ilość czasu wolnego może oznaczać więcej możliwości rozwijania swoich dotychczasowych bądź nowych pasji.

Festiwal Bealtaine to nie jedno wydarzenie, a kilkaset imprez kulturalnych zorganizowanych w jego ramach. Organizatorami tych wydarzeń mogą być zarówno duże instytucje i stowarzyszenia, jak też niewielkie grupy artystyczne i społeczności lokalne. Organem koordynującym działania podczas Bealtaine jest Stowarzyszenie Age&Opportunity (zwane dalej A&O)⁴. Aby zorganizować imprezę wpisującą się w festiwal Bealtaine, trzeba zorganizować wydarzenie kulturalne, w którym mogą brać udział osoby starsze zarówno jako organizatorzy takiego wydarzenia, jak też jego twórcy, bohaterowie, widzowie, a nawet krytycy. Oczywiście, sam festiwal jest skierowany do różnych grup wiekowych, to osoby starsze mają być jednak głównym podmiotem festiwalowych działań.

Pierwszy Festiwal Bealtaine odbył się w 1996 roku. Jego obchody początkowo były bardzo skromne, a nieliczne imprezy odbywały się tylko w największych miastach Irlandii. Jednak z roku na rok obejmował swoim zasięgiem coraz większy obszar Republiki Irlandii. Podczas XI Bealtaine (w 2006 roku) 262 partnerów⁵ zorganizowało ponad tysiąc imprez, których hasłem przewodnim były słowa: *From Hand to Hand – The Creative Exchange*. Zamysłem organizatorów było zwrócenie uwagi na rolę, jaką pełnią osoby starsze w społeczeństwie, zwrócenie uwagi na fakt, że są one nie tylko świadkami historii, ale z racji swojego doświadczenia są również mentorami i eksperdami w różnych dziedzinach życia.

⁴ Age&Opportunity to państwowa organizacja mająca na celu promowanie i poszerzanie wpływu ludzi starszych na życie społeczno-kulturalne Irlandii.

⁵ Partnerzy stowarzyszenia Age&Opportunity to grupy lokalne, organizacje, stowarzyszenia, fundacje, instytucje itp.

W ramach tego ogromnego przedsięwzięcia, jakim jest Bealtaine, urządzane są różnego rodzaju wystawy, koncerty, pokazy i warsztaty. Dużo rolę odgrywają też różnorodnie nowatorskie projekty, których rokrocznie przybywa. Zajęcia w ramach tych projektów opierają się w dużej mierze na interakcjach między pokoleniami. Szczególnie interesujący jest na przykład cykl koncertów muzyki tradycyjnej. Podczas tych imprez starsze osoby często wraz ze swoimi wnukami grają regionalną muzykę tradycyjną.

W 2007 roku w Festiwalu Bealtaine brało udział ponad 50 tysięcy osób uczestniczących w różnorodnych imprezach zorganizowanych przez ponad trzystu partnerów A&O. Koordynatorzy festiwalu bardzo starają się, aby coraz więcej grup angażowało się w tworzenie Bealtaine. Dbają o różnorodność tematyki, utrzymując też jednak pewne stałe elementy programowe, które są już tradycją Bealtaine. Pierwszym z nich jest Ogólnokrajowe Tournée Filmowe⁶, podczas którego w kilkudziesięciu miastach i miasteczkach na terenie całego kraju wyświetlany jest film, w którym główne role grają ludzie dojrzały. Na przykład w 2007 roku był to film: *Lawendowe Wzgórza (Ladies in Lavender)*, w którym dwie sławne, starsze aktorki grają lekko zgorzkniałe panie odnajdujące na plaży polskiego rozbitka. Do swoistego kanonu Bealtaine wpisały się też grupy dyskusyjne i kluby czytelnicze organizowane przez lokalne biblioteki publiczne wspierane przez Irlandzką Radę Bibliotek i Bibliotekę Narodową. Dzięki zaangażowaniu pracowników tych instytucji powstało bardzo wiele ciekawych projektów np.: *The Lost Art Of Letter Writing* (również w 2007 roku), podczas którego ludzie z całego kraju zostali poproszeni o napisanie listu do starszej osoby odgrywającej ważną rolę w ich życiu.

Warty wspomnienia jest też projekt *Arts in Care* zapoczątkowany w 2000 roku. W ramach jego działań przeprowadza się szkolenia personelu Domów Opieki Społecznej. Dzięki temu właśnie od 2000 roku w obchodach Bealtaine mogą brać udział także pensjonariusze tego typu placówek.

Bealtaine 2008

W 2008 roku dyrektorem artystycznym Festiwalu Bealtaine był Dominic Campbell. Bealtaine ma też swoich ambasadorów, którymi są sławni pisarze, aktorzy i inni artyści. Aby zostać ambasadorem, trzeba nie tylko być znaną i poważaną osobą, ale należy też być w „odpowiednim”, czyli dojrzałym wieku. Tegoroczny Bealtaine miał aż dwunastu ambasadorów i byli to:

⁶ Nationwide Bealtaine Film Tour organizowane jest przy współudziale Irlandzkiego Instytutu Filmowego.

Joanna Banks (tancerka),
Veronica Dunne (piosenkarka),
Jennnifer Johnston (pisarka),
Geraldine Plunkett (aktorka),
Robert Ballagh (artysta sztuk wizualnych),
Liam Clancy (muzyk),
Mick Lally (aktor),
Tomás MacAnna (reżyser teatralny),
Eugene McCabe (pisarz),
Eamon Morrissey (aktor),
Paddy Moloney (muzyk),
John Quinn (pisarz).

Każdy Festiwal Bealtaine ma temat przewodni, w 2008 roku był to cytat *Now Strike your note* z wiersza irlandzkiego noblisty Seamusa Heaney'a. Słowa te miały inspirować i nakreślać pewne kierunki działań organizatorom festiwalu. Wydarzenia kulturalne zorganizowane w ramach Bealtaine miały potwierdzać i podkreślać ogromne korzyści, jakie może nieść ze sobą włączenie osób starszych do życia kulturalnego narodu. W tegorocznym Bealtaine brało udział ponad 55 tysięcy uczestników, którzy byli widzami bądź organizatorami ponad tysiąca trzystu imprez. Ponad 337 partnerów A&O zgłosiło swój akces do tegorocznego Bealtaine. Wśród nich znalazły się m.in. takie instytucje pożytku publicznego, jak: Irlandzkie Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Irlandzki Instytut Filmowy, Irlandzkie Muzeum Narodowe, Galeria Hugh Lane, Centrum Muzyki Współczesnej czy Irlandzka Biblioteka Narodowa. Oprócz tych powszechnie znanych instytucji wśród partnerów festiwalu znalazło się m.in. 29 lokalnych bibliotek publicznych, 52 lokalne Centra Sztuki, 121 kół emerytów⁷, a także 89 Domów Opieki Społecznej.

Imprezy organizowane w ramach Festiwalu Bealtaine 2008 odbywały się w całym kraju, czyli we wszystkich dwudziestu sześciu hrabstwach. Najwięcej wydarzeń kulturalnych zorganizowano w okręgu dublińskim (54), ale i inne okręgi organizowały na swoim obszarze liczne atrakcje. Na załączonej mapie zaznaczyłam tylko te miasta, w których odbyło się przynajmniej kilka imprez w ramach Bealtaine. Należy jednak pamiętać, że było również wiele takich miejsc, gdzie odbywały się na przykład tylko warsztaty, ale za to trwające pełny miesiąc.

⁷ Active Retirement Groups.

Rys. 1. *Mapa Irlandii*⁸.

W tym roku podczas Ogólnokrajowego Tournée Filmowego, które tym razem obejmowało osiemnaście miast, wyświetlano film *Grow Your Own*. Film opowiada o życiu lokalnej społeczności ogrodników, którzy pierwszy raz zetknęli się z problemem międzykulturowości. W tym roku Irlandzki Instytut Filmowy przygotował też cykl piątkowych seansów filmowych.

Liczne projekty w ramach Festiwalu Bealtaine 2008 miały na celu integrację i pomoc w nawiązaniu porozumienia pomiędzy starszym a młodszym pokoleniem.

⁸ <http://www.shamrock.internetsl.pl/mapa.htm> [stan z dnia 07.08.2008].

Jednym z takich wydarzeń był Program *Visual Art*, podczas którego uczniowie piątej i szóstej klasy szkoły podstawowej Cornanool w Castelbar zaprojektowali i zorganizowali objazdową galerię dla starszego pokolenia społeczności lokalnej.

Następnym oryginalnym projektem był: *Magic me. The Elephant in the Bakery, Unexpected Views of Ballymote*. Program ten miał na celu wsparcie integracji lokalnej społeczności poprzez spotkania różnych generacji i różnych grup etnicznych zamieszkujących dany region. Projekt trwał od stycznia 2008 roku i zakończył się podczas ostatniego tygodnia Bealtaine (czyli pod koniec maja). Podczas cotygodniowych warsztatów spotykały się cztery generacje zamieszkujące Ballymote – młode pokolenia emigrantów i starsze pokolenia Irlandczyków. Rozmawiali, brali razem udział w zajęciach plastycznych, ceramicznych i fotograficznych. Odbywały się też sesje *Storytelling*, na których to przedstawiciele młodego pokolenia emigrantów słuchali o latach młodości Irlandczyków, a następnie sami opowiadali o swoich rodzimych krajach.

W tegorocznym Bealtaine znaczącą rolę odgrywały też wszelkie projekty związane z tańcem. Aktywność fizyczna związana z uprawianiem tej dyscypliny pozwala, bez większego ryzyka, pozostać w dobrej formie zdrowotnej do późnej starości. W ramach projektu *Too Young To Be Old* uczestnicy podczas czternastodniowych warsztatów zgłębiali tajniki różnych stylów tańca. Projekt ten zakończył się spektaklem w Narodowej Sali Koncertowej.

Przedsięwzięcia na miarę irlandzkiego Festiwalu Bealtaine nadal są rzadkością w Europie. Warto jednak odnotować, że sukces Bealtaine z pewnością przyczynił się do zainicjowania podobnego festiwalu organizowanego od zeszłego roku w Walii. Przy wsparciu i pomocy A&O walijska organizacja Age Concern Wales zorganizowała w 2008 roku już drugi Festiwal Gwanwyn (Wiosna). W tym samym roku odbył się także pierwszy tego typu Festiwal w Holandii.

Festiwal Bealtaine jest ogromnym przedsięwzięciem organizacyjnym i odgrywa ważną rolę w życiu społeczno-kulturalnym Irlandii. Jego oryginalność polega nie na jego ogólnonarodowym zasięgu, ale raczej na nowatorskich i interesujących zadaniach, które rokrocznie stawiają przed sobą organizatorzy. Festiwal ten jest nie tylko odpowiedzią na potrzeby społeczno-kulturalne osób starszych. Rozwija on też i wzmacnia lokalne społeczności, przełamując bariery psychologiczne i kulturowe zacieśnia również więzi pomiędzy pokoleniami. Przede wszystkim jednak imprezy i wydarzenia organizowane w ramach Festiwalu Bealtaine pokazują osobom w okresie dojrzałej dorosłości, że czas przejścia na emeryturę nie musi wiązać się z odsunięciem od życia kulturalnego, co więcej – może być nowym etapem życia, etapem ciekawym, aktywnym i równie pasjonującym jak w latach młodości.

**IRISH BEALTAINÉ FESTIVAL AS EXAMPLE
OF SUPPORTING CREATIVE ACTIVITY OF THE ELDERLY**

Summary

The paper is of an informative character and presents a unique phenomenon, namely the Bealtaine Festival. In the first part, the author cites demographics of Irish society and refers to the forecasts concerning the ageing of the world's population. The second part of the article entitled *Bealtaine – general information* covers the key organizational assumptions of the Festival. Furthermore, the author mentions some of the projects and events that took place during the 2006 and 2007 Festivals. Next part of the article entitled *Bealtaine 2008* is devoted to some basic information about the 2008 Festival. Given the nationwide nature of the Bealtaine Festival, the paper does not cover all of the events taking place there limiting the description to two unique projects. Moreover, the author notes that although the Bealtaine might have been a pioneering venture, the idea of such events had already been put into practice in Wales and the Netherlands. Finally, a brief summary stresses the importance of the Festival for socio-cultural life in the Republic of Ireland.